

Zailtasunak adizkian. Non?

Juan Abasolo

2018 - abuztua - 08

Laburpena

Artikulu honetan aurkezten da euskara ikastun baten berbazko ekoizpenaren analisi bat; fokua adizkiaren inguruan neurtutako zailtasunetan kokatzen da, ea aditz nagusiak, adizki laguntzaileak ala zeren inguruan multzokatzen diren erabaki nahirik. Horretarako zailtasunen banaketan ondarrak χ^2 banaketaarekin alderatu da. Ikastun honen kasuan zailtasunak adizki trinko jokatu edo adizki laguntzaileen inguruan multzokatzen direla aurkitu dugu.

Sarrera

Lan honetan erakusten da adizki jokatuaren elementuen sailkapen bat, zeinetan adizki nagusi perifrastikoak elementu erraztat antzematen den eta adizki trinko zein laguntzaileek beste talde bat osatzen dutela ematen duen, adizkiaren alderdi zaila.

Hemen aurkezten ditugun datuak ikerketa handiagoan ulertu behar dira, euskara ikastun batek ahozko ekoizpenean erakutsitako zailtasunaren analisisan (Abasolo, 2017), hain zuzen. Lan horretan eta beste batzuetan (Abasolo, 2015a, 2016) erakutsia da zailtasuntzat har litezkeen errore, fonazio luzatu, errepikapen eta birformulazio zenbaitek antzerako portaera erakusten dutela.

[HURRENGU AZTERTU ETA EGOKITU]: Hizkuntza-ekoizpena azaltzeko Speaking liburuan (Levelt, 1989) aurkeztu zen ereduak H1eko ekoizpena baino ez zuen hartu kontuan. De Bot-en ekarpenari (De Bot, 1992) heldu zion Segalowitzek (Segalowitz, 2010); besteak beste, ekoizpen uneko etorri etenak aztertze.

Hizkuntzaren prozesamendu horretan, Kormosek dioenez, bigarren hizkuntza batean ari den ikastunak kodetze gramatikalik ez du eraikitzen, baizik eta elementuen formaren arabera aukeratzen ditu Lexikoi Mentalean (Kormos, 2006), irudian erdiko biribilean irudikatzen dena.

Euskarazko aditz jokatuak europar ikertzaile zenbait liluratu du. Argiro azaltzen du MorenoCabrerak falazia batez ari garela hizkuntzaren konplexutasun gramatikalaz ari garenean. Oposizioak markatzen baitu aldearen tamaina, oposizioa egoteak ala ez egoteak (Newmeyer & Preston, 2014), eta ez forma kopuruak.

[HHHHHAAAAAMMMMEEEEENNNN]

Beste alde batetik, euskarazko adizki jokatuak hainbat informazio barnebil ditzake.

(1) Etor zitezkeen

(2) Badago

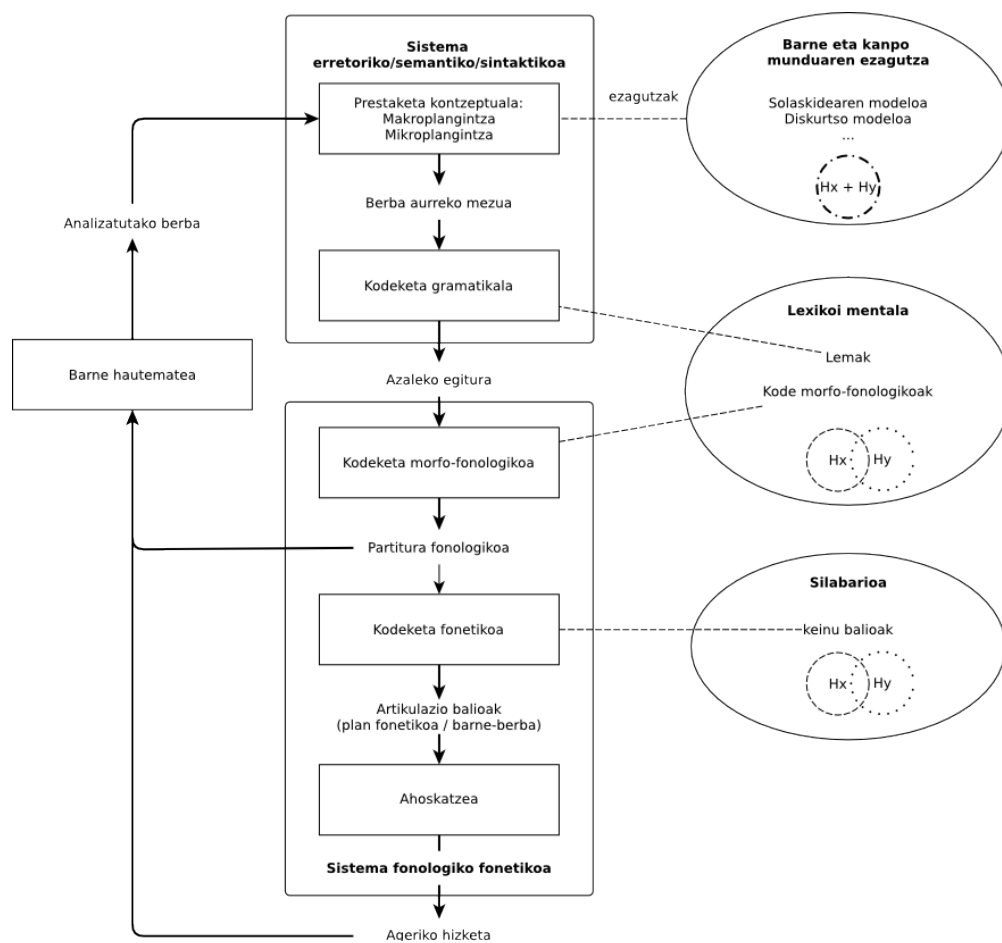
Goiko adibideetako kasuetan ikus dezakegu lehenengo kasuan adizki perifrastiko horretan adizki nagusiak baduela informa.zio semantikoa. Bigarrenak, adizki laguntzaileak, berriz, ia erabat erantsia du informazio semantikoa aditz nagusi gabe. Baina, era berean, informazio asko kodetu edo aukeratu behar da, baldin eta ikastunak horixe argi adierazi behar badu euskaraz. Bigarren adibidean, berriz, batean ikusten dira adizkiaren informazio semantikoa, *egotea*, eta horri dagozkion modu, pertsona eta zenbaki informazioa.

aditzaren arloa dugu euskal hizkuntz formen artean egituratuenetarikoa

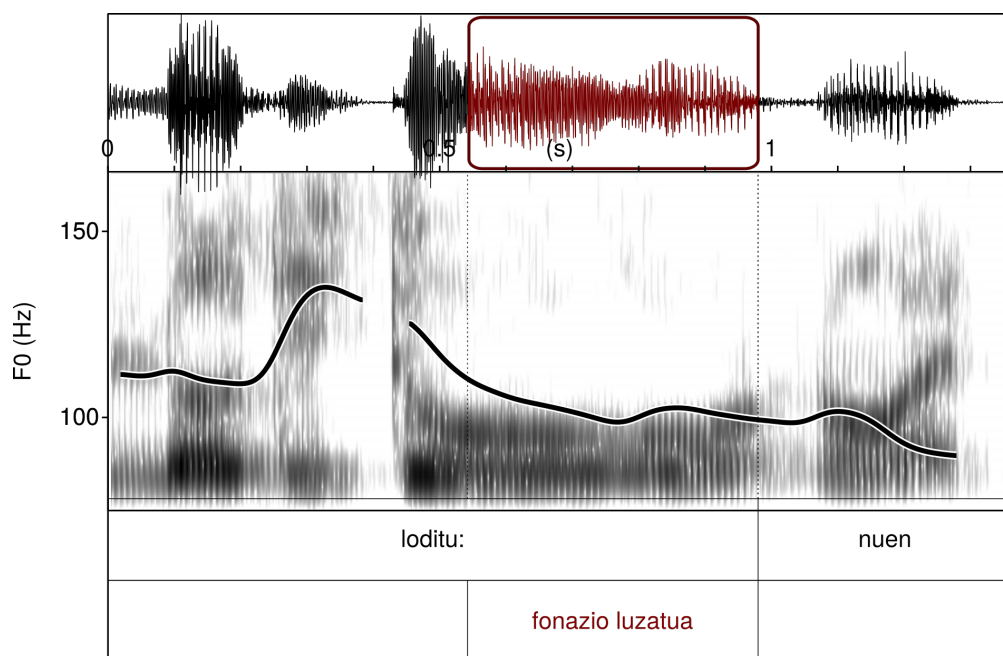
—*Pello Esnal (1988)*

Zailtasun adierazletzat hartzen da zalantza adierazleetatik gramatika erroreetaraino dirauen continuuma, (Gaëtanelle & De Cock, 2011) lanetan iradoki eta (Abasolo, 2017) lanean ikus daitekeen moduan.

Datuak urtebete zehar batu ziren, 2014-2015 ikasturtean zehar. Horretarako ikastunari grabatu zitzaizkion zenbait ahozko ariketa, aurrez prestatutako mologoa egitean dautzana.

1. Irudia: Levelten Hizketaren eredua H 2 ere kontuan hartuta

2. Irudia: Fonazio luzatuaren irudi bat PRAAT erabilia

Ikerketa honetarako propio garatutako transkribatze eta etiketatze sistema erabili zen (Abasolo, 2015b). Kodeketa horretan grafema bakarreko edo biko etiketak erabili ziren zailtasun adierazle bakoitza identifikatzeko, baita zenbait ezaugarri morfosintaktiko nabarmentzeko ere. Bigarren pausu batean, etiketen multzokatze motak nola banatzen diren ikusteko bidea ematen du kodetutako testuaren azterketak.

1. Taula: Testu eta etiketen adibidea

esaldia:	@æ jakiteko betebeharrak	\$ betetze:n	j duten *2
etiketak		luzatua0	luzatua1
			errorea (eza)
	aditz argumentua ABS	aditz nagusia	adizki laguntzailea

Datuen ezaugarri morfosintaktikoen arabera aztertu dira zailtasunen banaketak, gehienetan, χ^2 arenarekin alderatuta. Horrela, aurkitu ahal izan dugu zenbait ezaugarri badutela aditzen inguruko banaketa bereizia.

2. Taula: Zailtasunen eta ezaugarri morfosintaktikoen banaketaren adierazgarritasun mailak, χ^2 banaketaren arabera.

Zailtasunen menpeko banaketak (χ^2)	ez	aditz nagusia	trinkoa	laguntzailea
Fonazio luzatua	**	***	***	***
Fonazio luzatua aurrekoan			***	***
Fonazio luzatua azken aurrekoan				*
Berba zatiak ahozkatu dira aurretik	**		***	*
Aurrekoaren errepikapena	***	***	**	***
Errepikapena hasi eta geroko lehenengo berba da			*	**
Birformulazioa bertan hasten da	**			
Birformulazioa hasi eta geroko lehenengo berba da			**	***
Zerbait falta du				***

Aurreko taulan ikusten denez, adizki nagusiaren zein adizki laguntzaileen inguruan agertzen dira multzokatuta zailtasun adierazleak corpusean aztertutako ikastunaren kasuan. Corpus horretako datuen beste analisi bat proposatuko dugu lan honetan.

Hipotesiak

Etorri eten horiek prozesatze jatorria izan zezaketelakoan, aztertu dira euskara ikastun heldu baten zenbait grabazio

Gure hipotesi nagusia da aditz nagusiaren inguruan aurkitu diren zailtasunak, ez dagozkiola Aditz Nagusiari berari, baizik eta Adizki Laguntzaileei. Eta hori hizketaren ekoizpenaren ezaugarri inkrementalak azal lezake.

H₁: Zailtasun adierazleen multzokatzeak adizki nagusietatik independenteak izango dira ezezeko esaldietan.

H₂: Bat datoz zailtasun adierazleen banaketak adizki laguntzaile zein adizki trinkoen kasuetan.

H₃: Aditz nagusien aspektuetatik independentea da zailtasun adierazleen banaketa

Metodologia

Zailtasunen agerrera euskarazko adizkien ezaugarriaren batek ala zerk egiten duen zuzenean ezin aztertu daiteke corpusaren araketa hutsez, bai, ordea, hobeto ezagutu horien elkarreraginak. Horixe aztertzea helburu,

hurrengo lerroetan aurkezten dugun lanean ikusizko azterketa-teknikak erabili ditugu, *Visualizing Categorical Data* (VCD), banaketen ezaugarrien ulerkuntzan sakontzeko (Friendly, 1994). R estatistika lengoairako garatutako teknikak erabili ditugu (Meyer, Zeileis, & Hornik, 2006).

Banaketen ondarrren multzokatzeen arabera irudiak kolore bat ala beste bat hartzen dute eta ondarrren pisuaren arabera tonalitate argiago edo ilunagoa. Horrela, χ^2 banaketaren arabera espero izatekoa baino ondar multzo handiagoak urdinez nabarmentzen dira. Gorriz, berriz, banaketa horretan espero litzatekeenaren azpiko multzokatzeak.

(###) Kodeketa gramatikala H₂eus berantiarrarentzat zaila

Euskara-ikasle berantiarrak ugariak izan dira Euskal Herrian aspaldion, haien ekoizpenaren azterketa, adizki jokatuari dagokionean, ez du ematen izan interesgunea izan denik, horrela, pragmatikako azterketak egin diren arren...

SEGI HAMEN SEGI HAMEN SEGI HAMEN SEGI HAMEN SEGI HAMEN SEGI HAMEN SEGI HAMEN

Corpusaren ezaugarriak

3. Taula: Aztertutako corpusaren ezaugarriak

3057 berba	1325 zailtasun
14 monologo3057 berba 467 adizki * 304 adizki nagusi perifrastiko / 278 adizki laguntzaile * 189 adizki trinko407 aditz argumentu 64 Ezezko partikula	564 fonazio luzatu38 berba silabatze markatuaz275 osatu gabeko berba66 errepikapen144 birformulazio238 errore

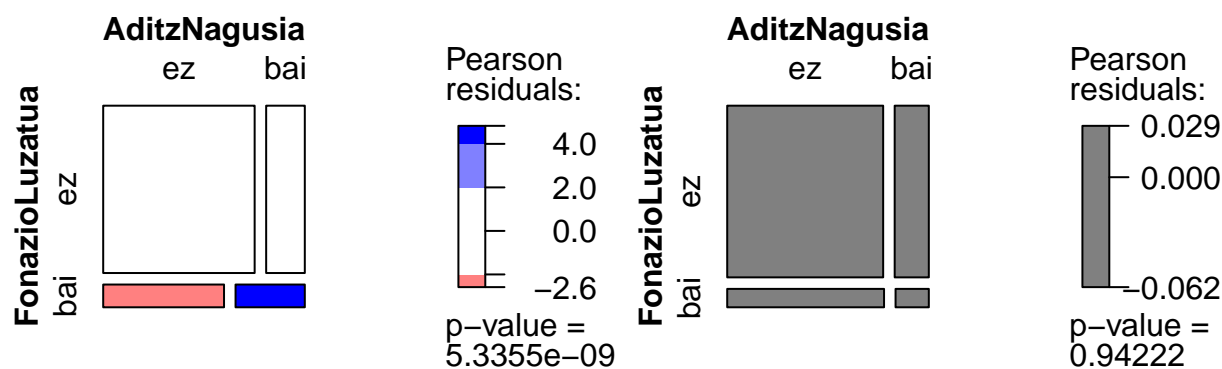
Metodoa

χ^2 aren banaketaren hondarrak aztertu banaketaren nolakotasuna azaltzeko, datu kategorikoak begiz aztertze ko grafikoekin, (Friendly, 1994), R lengoaia estatistikorako (Meyer et al., 2006) garatutako aplikazioarekin.

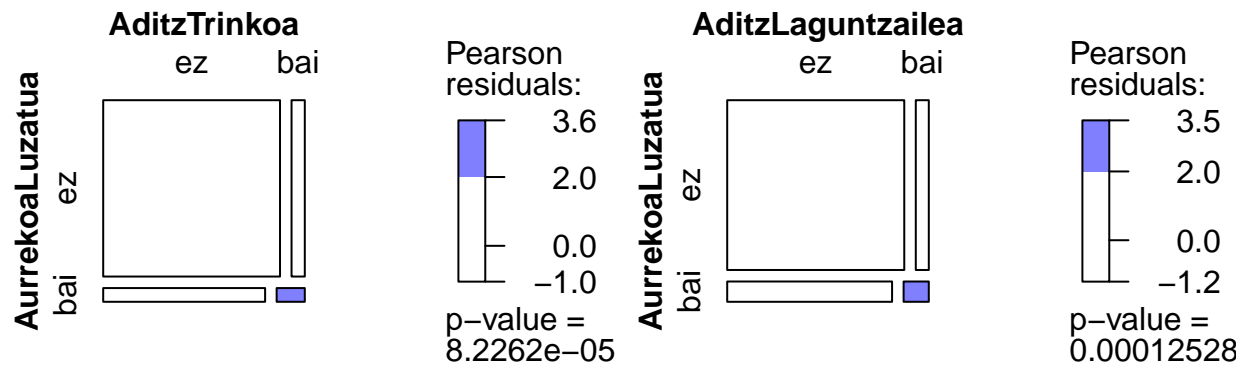
H₁: Zalantza adierazleak eta adizki nagusiak independenteak dira ezezko esaldietan

Baiezko esaldietan

Ezezko esaldietan

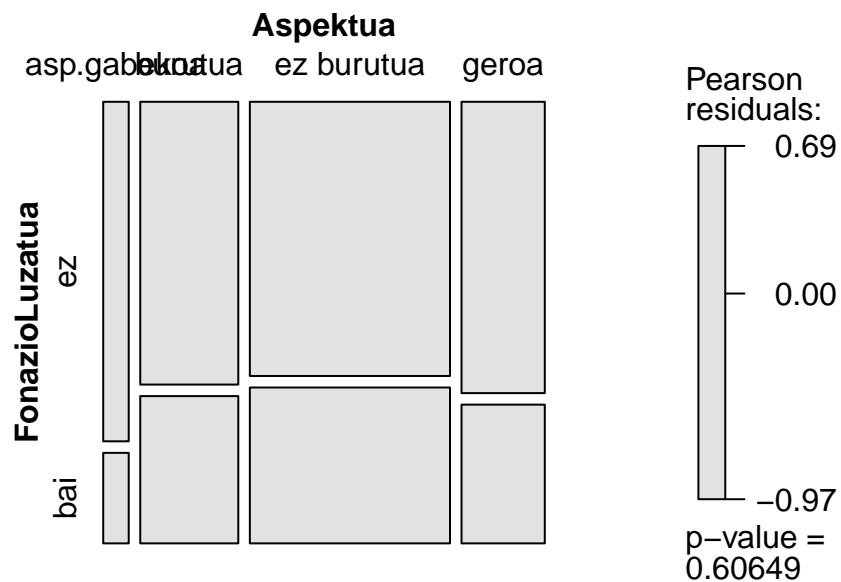

H₂: Bat datoz zalantza adierazleen banaketak adizki laguntzaile zein trinkoen kasuetan.

H₃: Aditz nagusien aspektuetatik independentea da zalantza adierazleen banaketa

Fonazio luzatua eta aspektua

Ondorioz

Aditz nagusiaren kokapena aditz laguntzaileak baldintzatzen duenez, hor agertzen dira zalantza adierazle gehien adizki laguntzaileak edo trinkoak baldintzatuta, eta ez aditz nagusiak berak edo aditz nagusia ahoskatzeko egin beharreko gramatika kodeketa.

Zalantza ahoskatzean, eragilea prozesatzen ari dela suposatu behar da, emaitzen argitara. Antzeman ote daitezke, zalantzen kokapenaren arabera, zein diren horien eragileak? Beste hiltun batzuen ahozko jardunean ere aurkituko ditugu eaugarriok?

Erreferentziak

Abasolo, J. (2015a). Adizki jokatuaren sailkapen hirukoitza: Zailtasunak, etenak eta erroreak. In *Nuevos retos en la investigación en Psicodidáctica - Psicodidaktikako ikerkuntzaren erronka berriak* (6–20. pp.). Leioa:

Argitarapen Zerbitzua, UPV/EHU.

Abasolo, J. (2015b). Transkribatze arauak eta transkripzio helburuak. In *Investigar en psicodidáctica: Una realidad en auge - Psikodidaktikako ikerketa gorabidean* (316–325. pp.). Leioa: Argitarapen Zerbitzua, UPV/EHU.

Abasolo, J. (2016). Desjariakortasuna eta gramatika errorea adizki jokatuan B2-C1 ibilbidean: Kasu baten analisia. In *XXIII Jornadas de Investigación en psicodidáctica - XIII Psikodidaktikako ikerkuntza jardunaldiak* (345–358. pp.). Leioa: Argitarapen Zerbitzua, UPV/EHU.

Abasolo, J. (2017). *Zailtasunak aditz jokatuaren inguruan B2-C1 ibilbidean* (Doktorego-tesia). UPV/EHU, Leioa. Berreskuratua editor & translator [https://addi.ehu.es/handle/10810/25306-\(e\)tik](https://addi.ehu.es/handle/10810/25306-(e)tik)

De Bot, K. (1992). A bilingual production model: Levelt's 'Speaking' model adapted. *Applied Linguistics*, 13(1), 1–24.

Friendly, M. (1994). Mosaic Displays for Multi-Way Contingency Tables. *Journal of the American Statistical Association*, 89(425), 190.

Gaëtanelle, G., & De Cock, S. (2011). Errors and disfluencies in spoken corpora: Setting the scene. *International Journal of Corpus Linguistics*, 16(2), 141–172.

Kormos, J. (2006). *Speech Production and Second Language Acquisition*. London: Lawrence Erlbaum Associates.

Levelt, W. J. M. (1989). *Speaking: From intention to articulation*. Cambridge: The MIT Press.

Meyer, D., Zeileis, A., & Hornik, K. (2006). The Strucplot Framework: Visualizing Multi-way Contingency Tables with vcd. *Journal of Statistical Software*, 17(3).

Newmeyer, F. J., & Preston, L. B. (2014). *Measuring Grammatical Complexity*. Oxford University Press.

Segalowitz, N. (2010). *Cognitive Bases of Second Language Fluency*. New York: Routledge.